

Foto: Johanna Koivisto

Vem undervisar i svenska från och med hösten 2016?

Språkundervisningen förnyas i och med den nya läroplanen, som träder i kraft i augusti 2016. B1-svenska börjar undervisas som ett obligatoriskt ämne redan i årskurs 6 i stället för som nu i årskurs 7. Många har uttryckt sin oro över att reformen kommer att leda till problem. En orsak till orosmolnen har varit ovissheten om vem som är behörig/kompetent att undervisa i svenska på lågstadiet.

Utbildnings- och kulturministeriets svar på frågan är att utbildningsanordnarna, dvs. kommunerna, får bestämma om undervisning ska ges som klassundervisning eller ämnesundervisning, men många andra frågor står ännu obesvarade: Vilka konsekvenser för läroplansreformen med sig med tanke på svenskan? Hur tillgodoser vi behovet av kompetenta lärare? Vilken typ av fortbildning för lärare efterfrågas och vad borde fortbildningen erbjuda?

Det är skillnad på behörighet och kompetens

Skillnaden mellan orden *behörig* och *kompetent* spelar en central roll i frågan om vem som ska undervisa i svenska i framtiden. Behörig är den som fyller de formella behörighetskraven som stadgas i lagen, men kompetens skaffar man sig både i och utanför det formella utbildningssystemet. Man kan vara kompetent utan att vara behörig om man behärskar sitt jobb, men saknar en utbildning. Det är också möjligt att man är behörig utan att man har tillräcklig kompetens. Det som orsakar huvudbry vid tidigareläggningen av svenska språket till årskurs 6 är det sistnämnda, eftersom det inte ingår svenskstudier i klasslärarutbildningen om studenten inte själv väljer att studera språket som en del av sin examen. Enligt Förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom utbildningsväsendet (986/1998) är klassläraren behörig att ge klassundervisning i alla de ämnen som undervisas i grundskolan. I praktiken betyder detta att klassläraren

även får undervisa i svenska språket, oberoende av om hen är kompetent och/eller om det har ingått svenskstudier i lärarens egen utbildning eller inte.

Utbildningsanordnaren bestämmer

Undervisningsministeriet har nu kastat bollen till utbildningsanordnare som får bestämma vem som är behörig att ge undervisning i svenska på lågstadiet (Mikola 2015). Kommunerna kan alltså välja mellan person A och person B. Person A är en kompetent, motiverad och utbildad ämneslärare som tycker om språk, talar svenska och känner den svenskspråkiga kulturen samt har kopplingar till både Sverige och Svenskfinland. Person B är i sin tur en klasslärare som inte själv talar svenska och som därför inte heller har någon kompetens att ge undervisning i språket, men som trots det är behörig att lära ut svenska språket och den svenskspråkiga kulturen om kommunen så bestämmer.

Om utbildningsanordnaren fattar ett sådant beslut att undervisning i svenska ges av person A kommer sjätteklassare att få en lärare som har fått en universitetsutbildning som innefattar specialiseringsstudier i både muntlig och skriftlig språkfärdighet med olika tyngdpunktsområden inom lingvistik, beroende på universitet. Därmed har person A förutsättningar till god förmåga att uttrycka sig väl i både tal och skrift. Hen har god kännedom om det nordiska samhället och den nordiska kulturen samt om skillnader mellan nordiska språk. Med andra ord har utbildningen gett person A verktyg att

handleda och inspirera sina elever genom sitt eget exempel som språkbrukare.

Ifall utbildningsanordnaren i stället väljer person B kan det i bästa fall hända att läraren i fråga ser fram emot den nya uppgiften, vill lära sig nytt och söker sig till fortbildning. En del av lågstadielärarna har faktiskt redan sökt sig tillbaka till universitet för att komplettera sin tidigare examen med svenska språket. I värsta fall blir det ändå så att läraren inte alls förhåller sig positivt till den nya uppgiften och inte vill/har möjlighet att utveckla sina kunskaper i svenska. Då finns det en risk att både läraren själv och eleverna känner sig omotiverade och frustrerade på svensklektionerna.

Skolorna hamnar i ojämlik ställning?

Nackdelen med att beslutsfattandet lämnas över till kommunerna är risken för att skolorna hamnar i ojämlik ställning, eftersom alla kommuner inte har tillräckligt med lärare som är kompetenta att ge undervisning i svenska. En del av kommunerna (t.ex. Tammerfors stad) har redan fattat ett beslut att undervisningen i första hand ska ges av kvalificerade ämneslärare i svenska (Järvelä 2015). I de större städerna är det relativt lätt att organisera undervisningen t.ex. genom att samma språklärare sköter undervisningen på både lågstadiet och högstadiet. I landsortsskolorna, som ligger långt ifrån varandra, är detta däremot betydligt svårare att genomföra logistiskt.

Utöver det att utbildningsanordnaren kan bestämma om lärarens behörighet, kan den även bestämma hur mycket un-

Om mamma inte hinner swischa över pengar till sonen får han väl gå ut och dumpstra!

Det svenska Språkrådets årliga nyordslista fungerar som ett känslspröt som avläser tendenser och strömningar i det svenska samhället. Och det som är aktuellt just nu är frågor som är nätrelaterade, medierelaterade eller flyktingrelaterade. Dessa teman har satt sitt avtryck på nyordslistan. Men en del ord som relaterar till nöje och fritid finns också med. Här presenterar jag ett litet urval ur listan.

Att mobil- och nätvärlden är det område där utvecklingen är snabb visar frekvensen av nätrelaterade nykomlingar på listan. Ofta kommer de här orden från engelskan som bara fått en försvenskad stavning såsom *svajpa*, styra en dator eller en mobiltelefon genom att dra med fingret på skärmen, *swischa/swisha*, att använda en app för att föra över pengar elektroniskt. Men man kan också få *ögonkramp* av för mycket mobilsurfande, i synnerhet om man *rattsurfar*, surfar på nätet medan man kör. Surfvärlden kan leda till att vi snart befinner oss i en *klickokrati*, ett samhälle där journalistik och politik styrs av vad internetanvändarna visar vad de föredrar, genom att klicka på gilla- och delknappar på nätet. Och man kan bli *faktaresistent*, d.v.s. oemottaglig för de argument och de fakta som strider mot ens egen verklighetsuppfattning. Kanske bygger man sin uppfattning på sådant som skapats i *trollfabrikerna*, en organiserad verksamhet av nättroll och bloggare som har till uppgift att sprida propaganda. Eller så blir man helt enkelt *nyhetsundvikare*.

På fritiden kan man *ståpaddla*, det vill säga stå upp på en surfbräda och paddla med en paddel, eller så kan man *vejpa*, röka e-cigarrett, av engelskans *vape* (från vaporizer). Att *dumpstra*,

söka efter och använda sådant som andra dumpat, särskilt matvaror, håller på att bli allt vanligare. I Finland skulle man i detta fall roskisdyka (vilken präktig finlandism!). Eller så går man ut och *haffar*, någon, d.v.s. raggat upp någon. För den som läser gamla svenska deckare har *haffa* en annan innebörd, förr var det polisen som *haffade* en misstänkt.

En del av årets nyord är relaterade till den flyktingsituation som Europa just nu upplever. Här finns ord som *transitflykting*, en flykting som befinner sig på genomresa på en plats där hen inte avser att stanna. En *EU-migrant* är en EU-medborgare som tillfälligt uppehåller sig i ett annat EU-land för att förbättra sin materiella eller sociala situation. Flyktingarna kanske möter en *vithetsnorm*, en norm som utgår från att det är den vita hudfärgen som är normen.

Ord som står för något svårt eller tabubelagt är sådana som måste bytas ut emellanåt. Detta kan rentav ske genom myndighetsrekommendationer, såsom ordet *vårdgraviditet*, en av nykomlingarna i årets lista. *Vårdgraviditet* har lanserats av RFSU (Riksförbundet för sexuell upplysning) som ett könsneutralare och mer sakligt korrekt alternativ till *surrogatmödraskap*.

Av mina plock i nyordslistan väljer jag till slut det käcka *funkis*. I ett tidigare språkbruk associerar vi ordet till trettiotalsarkitektur och möbelkonst, enkla linjer, stålrörsmöbler och kubformade stilrena hus. Nyordet *funkis* betecknar funktionsnedsättning och klingar som ett stolt attribut till personer som har någon form av fysiskt eller mentalt handikapp. Det finns till och med en intresseförening som heter Unga funkisar. Det ni! ■

dervisning i svenska som ges. Enligt den nya läroplanen förblir antalet årsveckotimmar detsamma i svenska språket i grundskolan, dvs. sex årsveckotimmar, men strukturen blir en annan när två årsveckotimmar flyttas från högstadiet till årskurs 6 på lågstadiet. Om kommunen vill kan den i mån av möjlighet utöka antalet undervisningstimmar, då det i stället för sex årsveckotimmar skulle vara t.ex. åtta årsveckotimmar svenska för grundskoleelever. Helsingfors och Kauniainen har t.ex. redan beslutit om tilläggstimmar till svenskundervisningen (Korkeakivi 2015). Nackdelen med detta är att om undervisningen i framtiden sker på olika grunder i olika kommuner, kan eleverna inte garanteras lika kvalificerad och omfattande undervisning i alla skolor.

Hur tillgodoser vi behovet av kompetenta lärare?

Vad utbildningsanordnarna än kommer att bestämma i frågan om vem som undervisar i svenska behövs det fortbild-

ning för lärare. Vilken typ av fortbildning skulle fungera bäst så att de lärare som ger undervisning i svenska skulle känna sig tillräckligt kompetenta oberoende av om de arbetar på högstadiet eller på lågstadiet? Om kommunen väljer person A, dvs. en kompetent ämneslärare, riktar sig den personens behov av fortbildning antagligen mot de pedagogiska metoder som kan tillämpas vid språkundervisningen/inläringen på lågstadiet. Det kan räcka med en kortare fortbildningsperiod eller intensivdag som ger inspiration och nya idéer att komma igång. Vid val av person B behövs det däremot en mer grundläggande och mer omfattande utbildning för att personen i fråga hinner tillägna sig ett nytt undervisningsämne och ”brusha upp” sin svenska tillräckligt mycket, när det gäller muntlig och skriftlig språkfärdighet samt grammatikkunskap.

För att en systematiserad fortbildning för de kommande lärare i svenska ska kunna erbjudas, behöver universiteten i hela landet finansiering som understöder

antagning av sådana nya studenter som vill komplettera sin tidigare högskoleexamen till studieprogrammen i institutionerna för nordiska språk eller svenska språket. Även tillräckliga personalresurser vid universiteten ska garanteras för att kompetenshöjande utbildning över huvud taget är möjlig att realisera.

I och med att utbildningsanordnaren får bestämma vem som undervisar i svenska från och med hösten, etableras det ett nytt sätt att bestämma om svensk-lärarens behörighet. Förhoppningsvis fattar kommunerna ett klokt beslut. ■

Referenser

- Förordning om behörighetsvillkoren för personal inom utbildningsväsendet (986/1998). <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980986>
- Järvälä, Kristina 2015. E-postkommunikation 1.12.2015
- Korkeakivi, Riitta 2015. Uusi tuntijako vaatii mielikuvitusta. Opettaja 8/2015.
- Mikkola, Armi 2015. E-postkommunikation 13.10.2015